

6
EN'ÂM SÛRESİ

Mekke döneminde inmiştir. Kuvvetli görüşe göre, 91, 92, 93, 151, 152 ve 153. âyetler Medine'de inmiştir. 165 âyettir. Adını, 136, 138 ve 139. âyetlerde yer alan "el-En'âm" kelimesinden almıştır. En'âm, koyun, keçi, deve ve sığır cinsi ehli hayvanları ifade eden bir kelimedir. Sûrede başlıca tevhide, adalete, peygamberliğe, ahirete dair meseleler ile küfrün ve batıl inançların reddi ve bazı temel ahlâk kuralları konu edilmektedir.

Bismillâhirrahmânirrahîm.

1. Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur. Böyle iken inkâr edenler başka şeyleri Rablerine denk tutuyorlar.

2. O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de O'nun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz.

3. Hâlbuki O, göklerde de Allah'tır, yerde de. Sizin gizlinizi de bilir, açığa vurduğunuzu da. Sizin daha ne kazanacağınızı da bilir.

4. Onlara Rablerinin âyetlerinden hiçbir âyet gelmez ki ondan yüz çevirmesinler.

5. Nitekim hak (Kur'an) kendilerine gelince onu yalanladılar. Fakat alay ettikleri şeyin haberleri kendilerine ilerde gelecektir.[1]

---

1 . Hicretten sonra İslâm'ın devlet olması, Bedir zaferi, İslâm'ın fütuhatı ve yayılması, o gün için hayal bile edilmiyor, İslâm alay konusu oluyordu. Âyet, önceden bu tarihî gelişmelerin haberini veriyor, İslâm'la alay edenlerin ahirette beklenmedik şekilde karşılarına çıkacak azaba da işaret ediyor.

6. Onlardan önce nice nesilleri helâk ettiğimizi görmediler mi? Yeryüzünde size vermediğimiz imkân ve iktidarı onlara vermiştik. Onlara bol bol yağmur yağdırmıştık. Topraklarından nehirler akıttık. Sonra da günahları sebebiyle onları helâk ettik ve arkalarından başka bir nesil var ettik.

7. (Ey Muhammed!) Eğer sana kâğıda yazılı bir kitap indirseydik, onlar da elleriyle ona dokunsalardı, yine o inkâr edenler, "Bu, apaçık büyüden başka bir şey değildir" diyeceklerdi.

8. Bir de dediler ki: "Ona (açıktan göreceğimiz) bir melek indirilse ya!" Eğer (öyle) bir melek indirseydik artık iş bitirilmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtırılmazdı. (Hemen helâk edilirlerdi.)

9. Eğer onu (Peygamberi) bir melek kılsaydık yine onu bir adam (suretinde) yapardık[2] ve onları yine içinde bulundukları karmaşaya düşürmüş olurduk.[3]

10. (Ey Muhammed!) Andolsun, senden önce de birçok peygamber alaya alınmıştı da onlarla alay edenleri, alay ettikleri şey kuşatıp mahvetmişti.

11. De ki: "Yeryüzünde gezin dolaşın da (Peygamberleri) yalanlayanların sonu nasıl olmuş bir görün."

12. De ki: "Şu göklerdekiler ve yerdekiler kimindir?" "Allah'ındır" de. O, merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı. Andolsun sizi mutlaka kıyamet gününe toplayacak. Bunda

---

2. *Müşrikler, melekleri kadın suretinde hayal edip böyle inanırlardı. Bu inanışın yanlışlığını vurgulamak üzere, onlara melek gönderilse bile bunun kadın suretinde temsil edilemeyeceği ifade edilmiştir. (Bakınız: Zuhruf sûresi, âyet, 19)*

3. *Kâfirlerin ısrarla istedikleri şekilde peygamber bir melek olsaydı, o melek bir insan suretinde gelecekti. Çünkü sıradan insanların meleği asıl şekliyle görmelerine imkân yoktu. Bu defa onların bu husustaki şüpheleri ve müşkülleri aynen sahnelenmiş olacaktı. Zira peygambere dedikleri gibi ona da, "Sen de bizim gibi bir beşersin, melek olamazsın" diyeceklerdi.*

hiç şüphe yok. Kendilerini ziyana uğratanlar var ya, işte onlar inanmazlar.

13. Gece ve gündüzde barınan her şey O'nundur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

14. De ki: "Göklerin ve yerin yaratıcısı olan, beslediği hâlde beslenmeye ihtiyacı olmayan Allah'tan başkasını mı dost edineceğim." De ki: "Bana, (Allah'a) teslim olanların ilki olmam emredildi ve sakın Allah'a ortak koşanlardan olma (denildi)."

15. De ki: "Ben Rabbime isyan edersem gerçekten, büyük bir günün (kıyamet gününün) azabından korkarım."

16. (O günün azabı) kimden savuşturulursa, gerçekten (Allah) ona acımıştır. İşte bu apaçık kurtuluştur.

17. Şayet Allah sana bir zarar dokundursa, bunu O'ndan başka giderecek yoktur. Fakat sana bir hayır dokunduracak olsa onu da kimse gideremez. Bil ki O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

18. O, kullarının üstünde mutlak hâkimiyet sahibidir. O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.

19. De ki: "Şahitlik bakımından hangi şey daha büyüktür?" De ki: "Allah benimle sizin aranızda şahittir.[4] İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve eriştiği herkesi uyarayım diye vahyolundu. Gerçekten siz mi Allah ile beraber başka ilâhlar olduğuna şahitlik ediyorsunuz?" De ki: "Ben şahitlik etmem." De ki: "O, ancak tek bir ilâhtır ve şüphesiz ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım."

20. Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu (Peygamberi) kendi öz

4. *Kureyşliler, "Ey Muhammed! Senin hakkında yahudilere, hıristiyanlara sorduk, peygamberliğine dair bir haber olmadığını söylediler. Bize senin peygamber olduğuna dair bir şahit göster" demişler ve bunun üzerine bu âyet inmişti.*

oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar.[5] Kendilerini ziyana sokanlar var ya, işte onlar inanmazlar.

21. Kim Allah'a karşı yalan uydurandan, ya da O'nun âyetlerini yalanlayandan daha zalimdir? Şüphesiz ki, zalimler kurtuluşa eremez.

22. Onları tümüyle (mahşere) toplayıp da Allah'a ortak koşanlara, "Nerede, ilâh olduklarını iddia ettiğiniz ortaklarınız?" diyeceğimiz günü hatırla.

23. Sonunda onların manevraları, "Rabbimiz Allah'a andolsun ki biz (O'na) ortak koşanlar değildik" demelerinden başka bir şey olmayacaktır.

24. Bak, kendilerine karşı nasıl yalan söylediler ve iftira edip durdukları şeyler (uydurma ilâhları) onları nasıl yüzüstü bırakıp kayboluverdi?

25. İçlerinden, (Kur'an okurken) seni dinleyenler de var. Onu anlamamaları için kalpleri üzerine perdeler (gereriz), kulaklarına ağırlık koyarız.[6] Her türlü mucizeyi görseler de onlara inanmazlar. Hatta tartışmak üzere sana geldiklerinde inkâr edenler, "Bu (Kur'an) evvelkilerin masallarından başka bir şey değil" derler.

26. Onlar başkalarını ondan (Kur'an'dan) alıkoyarlar, hem de kendileri ondan uzak kalırlar. Onlar farkına varmaksızın, ancak kendilerini helâk ediyorlar.

27. Ateşin karşısında durdurulup da, "Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini yalanlamasak ve mü'minlerden olsak" dedikleri vakit (hâllerini) bir görsen!

28. Hayır, (bu yakınmaları) daha önce gizlemekte oldukları şeyler onlara göründü (de ondan).[7] Eğer çevrilselerdi, elbette kendi-

5. *Çünkü Tevrat'ta ve İncil'de Resûlullah hakkında tanıtıcı bilgiler vardır. (Bakınız: Bakara sûresi, âyet, 146)*

6. *Konu ile ilgili olarak bakınız: İsrâ sûresi, âyet, 46.*

7. *Gizlemekte olup da cehenneme girecekleri sırada ortaya çıkacağı bildirilen şeylerin neler olduğu konusunda tefsir bilginlerince;*
Dünya hayatında iken yüreklerinde taşıdıkları inkâr ve yalanlanama yönelişinin ortaya çıkacağı;
Kendilerine tabi olanlara, Peygamberlerin haber verdiği şeylerin gerçek olmadığı yö-

lerine yasaklanan şeylere yine döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancıdırlar.

29. Derler ki: "Hayat ancak dünya hayatımızdır. Artık biz bir daha diriltilecek de değiliz."

30. Rab'lerinin huzurunda durduruldukları vakit (hâllerini) bir görsen! (Allah) diyecek ki: "Nasıl, şu (dirilmek) gerçek değil miymiş?" Onlar, "Evet, Rabbimize andolsun ki, gerçekmiş" diyecekler. (Allah), "Öyleyse inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı tadın azabı!" diyecek.

31. Allah'ın huzuruna çıkmayı yalanlayanlar gerçekten ziyana uğramıştır. Nihayet onlara ansızın o saat (kıyamet) gelip çatınca, bütün günahlarını sırtlarına yüklenerek, "Hayatta yaptığımız kusurlardan ötürü vay hâlimize!" diyecekler. Dikkat edin, yüklendikleri günah yükü ne kötüdür!

32. Dünya hayatı ancak bir oyun ve bir eğlencedir. Elbette ki ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmayacak mısınız?

33. Ey Muhammed! Biz çok iyi biliyoruz ki söyledikleri elbette seni incitiyor. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar; fakat o zalimler Allah'ın âyetlerini inadına inkâr ediyorlar.

34. Andolsun ki, senden önce de birçok Peygamberler yalanlanmıştı da onlar yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine karşı sabretmişler ve nihayet kendilerine yardımımız yetişmişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek bir güç de yoktur.[8] Andolsun peygamberler ile ilgili haberlerin bir kısmı sana gelmiş bulunuyor.

35. Eğer onların yüz çevirmeleri sana ağır geldiyse; bir delik açıp yerin dibine inerek, yahut bir merdiven kurup göğe çıkarak onlara bir mucize getirmeye gücün yetiyorsa durma, yap! Eğer Allah dileseydi, elbette onları hidayet üzere toplardı. O hâlde, sa-

nünde telkinlerde bulunmalarına rağmen, aslında bunların doğru olduğuna inanmakta olduklarının ortaya çıkacağı,

İnanmış gibi görünen Mekke dönemi münafıklarının içlerinde sakladıkları küfür ve inat yönelişinin ortaya çıkacağı şeklinde yorumlar yapılmıştır.

8 . *Konu ile ilgili olarak bakınız: Sâffât sûresi, âyet, 171-173.*

kın cahillerden olma.

36. (Davete), ancak (bütün kalpleriyle) kulak verenler uyar. (Kalben) ölüleri ise (yalnızca) Allah diriltir. Sonra da hepsi O'na döndürülürler.

37. Dediler ki: "Ona Rabbinden bir mucize indirilse ya!" (Ey Muhammed!) De ki: "Şüphesiz Allah'ın, bir mucize indirmeğe gücü yeter. Fakat onların çoğu bilmiyor."

38. Yeryüzünde gezen her türlü canlı ve (gökte) iki kanadıyla uçan her tür kuş, sizin gibi birer topluluktan başka bir şey değildir. Biz Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık. Sonunda hepsi Rablerinin huzuruna toplanıp getirilecekler.

39. Âyetlerimizi yalanlayanlar, karanlıklar içerisindeki birtakım sağırlar ve dilsizlerdir. Allah, kimi dilerse onu şaşırtır.[9] Kimi de dilerse onu dosdoğru yol üzere kılar.

40. (Ey Muhammed!) De ki: "Söyleyin bakalım. Acaba size Allah'ın azabı gelse veya size kıyamet saati gelip çatsa (böyle bir durumda) siz Allah'tan başkasını mı çağırırsınız? Eğer (putların size yararı dokunduğu iddianızda) doğru söyleyenlerseniz (haydi onları yardıma çağırın).

41. Hayır! (Bu durumda) yalnız O'na dua edersiniz, O da dilerse (kurtulmak için) dua ettiğiniz sıkıntıyı giderir ve siz o an Allah'a ortak koştuklarınızı unutursunuz."

42. Andolsun, senden önce birtakım ümmetlere de peygamberler gönderdik. (Peygamberlerini dinlemediler.) Sonunda, yalvarsınlar da tövbe etsinler diye onları şiddetli yoksulluk ve darlıklarla yakaladık.

43. Hiç olmazsa onlara azabımız geldiği zaman yakarıp tövbe etselerdi ya.. Fakat (onu yapmadılar) kalpleri katılaştı. Şeytan da yapmakta olduklarını zaten onlara süslü göstermişti.

44. Derken onlar kendilerine hatırlatılanı unuttuklarında, (önce) üzerlerine her şeyin kapılarını açtık. Sonra kendilerine verilenle

---

9 . *İnsan, Allah'ı tanıyacak, iman ve İslâmla bağdaşacak fıtratta yaratılmıştır. Kişi bu fıtratı üzere yürümez; onu bozar, küfür ve sapıklığa kucak açarsa, Allah da onu şaşırtır.*

sevinip şımardıkları sırada, onları ansızın yakaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yıkıldılar.

45. Böylece zulmeden o toplumun kökü kesildi. Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

46. De ki: "Ne dersiniz, eğer Allah sizin kulağınızı ve gözlerinizi alır, kalplerinizi de mühürlerse, Allah'tan başka onu size (geri) getirecek ilâh kimmiş?" Bak, biz âyetleri değişik biçimlerde nasıl açıklıyoruz, sonra onlar nasıl yüz çeviriyorlar?

47. De ki: "Ne dersiniz, Allah'ın azabı size beklenmedik bir anda veya açıktan açığa gelse, zalimler toplumundan başkası mı helâk edilecek?"

48. Biz peygamberleri ancak müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz. Kim iman eder ve kendini düzeltirse onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.

49. Âyetlerimizi yalanlayanlara ise, yapmakta oldukları fasıklık sebebiyle azap dokunacaktır.

50. De ki: "Ben size, 'Allah'ın hazineleri benim yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem. Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum. Ben sadece, bana gönderilen vahye uyuyorum." De ki: "Görmeyenle gören bir olur mu? Siz hiç düşünmez misiniz?"

51. Kendileri için Allah'tan başka ne bir dost, ne de bir şefaatçi bulunmaksızın, Rab'lerinin huzurunda toplanmaktan korkanları, Allah'a karşı gelmekten sakınsınlar diye, onunla (Kur'an ile) uyar.

52. Rab'lerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun.[10]

53. Böylece insanların bazısını bazısı ile denedik ki, "Allah, aramız-

---

10 . *Kureyş'in ileri gelenleri Hz. Peygamber'e, "Fakir müslümanları yanından kovarsan seninle gelir otururuz" demişlerdi. Hz. Peygamber de "Ben mü'minleri kovamam" buyurmuştu. Onlar, "Bari biz senin yanına geldiğimizde onlar kalkıp gitsinler, biz çıkınca girsinler. Çünkü biz bunlarla oturmayı gururumuza yediremiyoruz," demişlerdi. Resûlullah da bu kişilerin bu sayede müslüman olabileceklerini düşünerek teklifi kabul etmek üzere iken bu âyet-i kerime inmiştir.*

dan şu adamları mı iman nimetine lâyık gördü?" desinler. Allah, şükreden kullarını daha iyi bilen değil mi?

54. Âyetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman, de ki: "Selâm olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki) O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

55. Suçluların yolu da açığa çıksın diye âyetleri işte böyle ayrı ayrı açıklarız.

56. De ki: "Sizin, Allah'tan başka ibadet ettiğiniz şeylere ibadet etmem bana kesinlikle yasaklandı. Ben sizin arzularınıza uymam. (Uyarsam) o takdirde sapmış olurum, hidayete erenlerden olmam."

57. De ki: "Şüphesiz ben, Rabbimden (gelen) kesin bir belge üzereyim. Siz ise onu yalanladınız. Sizin acele istediğiniz azap benim elimde değil. Hüküm yalnızca Allah'a aittir. O, hakkı anlatır. O, hakkı batıldan ayırt edenlerin en hayırlısıdır."

58. De ki: "Sizin acele istediğiniz azap şayet benim elimde olsaydı, benimle sizin aranızda iş elbette bitirilmiş olurdu." Allah, zalimleri daha iyi bilir.[11]

59. Gaybın anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta (Allah'ın bilgisi dâhilinde, Levh-i Mahfuz'da) olmasın.

60. O, geceleyin sizi ölü gibi kendinizden geçirip alan (uyutan) ve gündüzün kazandıklarınızı bilen, sonra da belirlenmiş eceliniz tamamlanıncaya kadar gündüzleri sizi tekrar diriltendir (uyandırandır). Sonra dönüşünüz yalnız O'nadır. Sonra O, işlemekte

11 . Hz. Peygambere karşı çıkanlar, "Seni reddediyoruz, inkâr ediyoruz, ama bize hiçbir şey olmuyor. Gerçekten peygamber olsaydın, başımıza taş yağardı. Hadi hemen böyle bir azap gelsin de görelim," diyorlardı. İslâm'ın ilim ve akıl yoluyla ikna etme prensibini temel ilke olarak aldığını, zorlama ve kaba kuvvete dayanmadığını bilmiyorlardı. Zaten böyle bir azabı istemek, Peygamber'in âlemlere rahmet oluşu ile bağdaşmazdı.

olduklarınızı size haber verecektir.

61. O, kullarının üstünde mutlak hâkimiyet sahibidir. Üzerinize de koruyucu melekler gönderir.[12] Nihayet birinize ölüm geldiği vakit (görevli) elçilerimiz onun canını alır ve onlar görevlerinde asla kusur etmezler.

62. Sonra hepsi, gerçek sahipleri Allah'a döndürülürler. İyi bilin ki hüküm yalnız O'nundur. O, hesap görenlerin en çabuğudur.

63. De ki: "Sizler, açıktan ve gizlice O'na 'Eğer bizi bundan kurtarırsa, elbette şükredenlerden olacağız' diye dua ederken, sizi karanın ve denizin karanlıklarından (tehlikelerinden) kim kurtarır?"

64. De ki: "Onlardan ve her türlü sıkıntıdan sizi Allah kurtarır. Ama siz yine de O'na ortak koşuyorsunuz."

65. De ki: "O, size üstünüzden (gökten) veya ayaklarınızın altından (yerden) bir azap göndermeğe, ya da sizi grup grup birbirinize düşürmeğe ve kiminizin şiddetini kiminize tattırmaya gücü yetendir." Bak, anlasınlar diye, âyetleri değişik biçimlerde nasıl açıklıyoruz.

66. O (Kur'an) hak olduğu hâlde, kavmin onu yalanladı. De ki: "Ben size vekil (sizden sorumlu) değilim."[13]

67. Her haberin gerçekleşeceği bir zamanı vardır. İleride bileceksiniz.

68. Âyetlerimiz hakkında dedikoduya dalanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unuttururursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma.[14]

69. Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, onların hesabından bir şey (sorumluluk) yoktur. Fakat üzerlerine düşen bir hatırlatmadır. Belki sakınırlar.

---

12 . *Koruyucu melekler, insanların iyi ya da kötü tüm yaptıklarını tespit eden meleklerdir. Konu ile ilgili olarak bakınız: İnfitar sûresi, âyet, 10.*

13 . *Âyette şu mesaj verilmektedir: "Ben illa da sizi tasdike zorlayacak, yalanlamanızı engelleyecek, sizi Allah adına cezalandıracak, veya azap geldiği takdirde onu durduracak, sizi ondan koruyacak değilim. Ben, olmuş ve olacakları Allah'ın bana vahyettiği şekilde haber veririm."*

14 . *Konu ile ilgili olarak bakınız: Nisâ sûresi, âyet, 140.*

70. Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak. Hiç kimsenin kazandığı yüzünden mahrumiyete sürüklenmemesi için Kur'an ile öğüt ver. Yoksa ona Allah'tan başka ne bir dost vardır, ne de bir şefaatçi. (Kurtuluşu için) her türlü fidyeyi verse de bu ondan kabul edilmez. İşte onlar kazandıkları yüzünden helâke sürüklenmiş kimselerdir. Küfre saplanıp kalmalarından dolayı onlara çılgınca kaynamış bir içecek ve elem dolu bir azap vardır.

71. De ki: "Allah'ı bırakıp da bize faydası olmayan, zararı da dokunmayan şeylere mi tapalım? Allah, bizi hidayete kavuşturduktan sonra gerisingeri (şirke) mi döndürülelim? Arkadaşları 'bize gel!' diye doğru yola çağırdıkları hâlde, yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşıp şeytanların ayarttığı kimse gibi mi (olalım)?" De ki: "Hiç şüphesiz asıl doğru yol Allah'ın yoludur. Bize âlemlerin Rabbine boyun eğmek emrolundu."

72. Bir de, bize, "Namazı dosdoğru kılın ve Allah'a karşı gelmekten sakının" diye emrolundu. O, huzurunda toplanacağınız Allah'tır.

73. O, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak yaratandır. Allah'ın "ol" deyip de her şeyin oluvereceği günü hatırla. O'nun sözü gerçektir. Sûr'a[15] üflendiği gün de mülk (hükümranlık) O'nundur. Gaybı da, görülen âlemi de bilendir. O, hüküm ve hikmet sahibidir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır.

74. Hani İbrahim, babası Âzer'e, "Sen putları ilâh mı ediniyorsun? Şüphesiz, ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum" demişti.

75. İşte böylece İbrahim'e göklerdeki ve yerdeki hükümranlı-

---

15 *"Sûr", üfürülmesi ile kıyametin kopacağı, mahiyeti bizce bilinmeyen bir tür boru demektir.*

ğı ve nizamı[16] gösteriyorduk ki kesin ilme erenlerden olsun.

76. Üzerine gece karanlığı basınca, bir yıldız gördü. "İşte Rabbim!" dedi. Yıldız batınca da, "Ben öyle batanları sevmem" dedi.

77. Ay'ı doğarken görünce de, "İşte Rabbim!" dedi. Ay da batınca, "Andolsun ki, Rabbim bana doğru yolu göstermezse, mutlaka ben de sapıklardan olurum" dedi.

78. Güneşi doğarken görünce de, "İşte benim Rabbim! Bu daha büyük" dedi. O da batınca (kavmine dönüp), "Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım" dedi.

79. "Ben, hakka yönelen birisi olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim."

80. Kavmi onunla tartışmaya girişti. Dedi ki: "Beni doğru yola iletmişken, Allah hakkında benimle tartışmaya mı kalkışıyorsunuz? Hem sizin O'na ortak koştuklarınızdan ben korkmam; ancak Rabbimin bir şey dilemiş olması başka. Rabbimin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Hâlâ düşünüp öğüt almayacak mısınız?"

81. "Allah'ın, size, hakkında hiçbir delil indirmediği şeyleri O'na ortak koşmaktan korkmuyorsunuz da, ben sizin ortak koştuğunuz şeylerden ne diye korkayım? Öyle ise iki taraftan hangisi güvende olmaya daha lâyıktır? Eğer biliyorsanız söyleyin."

82. İman edip de imanlarına zulmü (şirki) bulaştırmayanlar var ya; işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır.

83. İşte kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimiz.. Biz

---

16. Meâldeki "hükümranlık ve nizam" ifadesi, âyetteki "melekût" kelimesinin karşılığıdır. Melekût, Allah'a özgü hükümranlık demektir. "Melekûtu göstermek" de Yüce Allah'ın kâinata koyduğu, hissedilebilen veya hissedilemeyen muazzam nizamı ve tabiat kanunlarını araştırıp anlayabilecek, inceliklerini kavrayabilecek yeteneğin verilmesidir.

dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

84. Biz ona İshak'ı ve Yakub'u armağan ettik. Hepsini hidayete erdirdik. Daha önce Nûh'u da hidayete erdirmiştik. Zürriyetinden Dâvud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yûsuf'u, Mûsâ'yı ve Hârûn'u da. İyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanları işte böyle mükâfatlandırırız.

85. Zekeriya'yı, Yahya'yı, İsa'yı, İlyas'ı doğru yola erdirmiştik. Bunların hepsi salih kimselerden idi.

86. İsmail'i, Elyasa'ı, Yûnus'u ve Lût'u da doğru yola erdirmiştik. Her birini âlemlere üstün kılmıştık.[17]

87. Babalarından, çocuklarından ve kardeşlerinden bir kısmını da. Bütün bunları seçtik ve bunları dosdoğru bir yola ilettik.

88. İşte bu, Allah'ın hidayetidir ki, kullarından dilediğini buna iletip yöneltir. Eğer onlar da Allah'a ortak koşsalardı, bütün yaptıkları boşa gitmişti.

89. Onlar kendilerine kitap, hikmet ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir. Eğer şunlar (inanmayanlar) bunları tanımayıp inkâr ederlerse, biz onları inkâr etmeyecek olan bir kavmi, onlara vekil kılmışızdır.[18]

90. İşte, o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy. De ki: "Bu tebliğe karşı sizden bir ücret istemiyorum. O (Kur'an), bütün âlemler için ancak bir uyarıdır."

---

17. *Hz. Lût, İsrail-Ürdün sınırı boyunca uzanan Tuz Gölü'nün (Ölü Deniz) yakınlarında yaşamakta olan bir halka peygamber olarak gönderilmiştir. İbrahim (a.s.) ile çağdaştır. Lût kavmi Tevrat'ta Sodom diye anılan şehirde yaşıyordu. Bu kavim başta eşcinsellik olmak üzere türlü ahlaksızlar içinde bulunuyordu.*
Lût (a.s)'ın kavmini ahlaksızlardan kurtarıp hidayete erdirmek için verdiği mücadele Ankebût sûresi, 29/28–35. ve Kamer sûresi, 54/33–39. ayetlerde dile getirilmektedir.

18 . *Yani ilâhî kitaplara, onların hükümlerine ve peygamberlerin davetine uyacak mü'minler bulunacaktır.*

91. Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler.[19] Çünkü, "Allah, hiç kimseye hiçbir şey indirmedi" dediler.[20] De ki: "Mûsâ'nın insanlara bir nur ve hidayet olarak getirdiği, parça parça kâğıtlar hâline koyup ortaya çıkardığınız, pek çoğunu ise gizlediğiniz; (kendisiyle) sizin de, babalarınızın da bilmediği şeylerin size öğretildiği Kitab'ı kim indirdi?" (Ey Muhammed!) "Allah" (indirdi) de, sonra bırak onları, içine daldıkları batakta oynayadursunlar.

92. İşte bu (Kur'an) da, bereket kaynağı, kendinden öncekileri (ilâhî kitapları) tasdik eden ve şehirler anasını (Mekke'yi) ve bütün çevresini (tüm insanlığı) uyarasın diye indirdiğimiz bir kitaptır.[21] Ahirete iman edenler, buna da iman ederler. Onlar namazlarını vaktinde kılarlar. Ahirete inananlar buna da inanmalıdır. Yine onlar namazlarını geçirmeden kılmaya devam ederler.

93. Allah'a karşı yalan uyduran veya kendine bir şey vahyedilmemişken, "Bana vahyolundu" diyen, ya da "Allah'ın indirdiğinin benzerini ben de indireceğim"[22] diye laf eden kimseden daha zalim kimdir? Zalimlerin şiddetli ölüm sancıları içinde çırpındığı; meleklerin, ellerini uzatmış, "Haydi canlarınızı kurtarın! Allah'a karşı doğru olmayanı söylediğiniz, ve O'nun âyetlerinden kibirlenerek yüz çevirdiğiniz için bugün aşağılayıcı azap ile cezalandırılacaksınız" diye-

---

19 . *Yani Allah'ı, şanına yaraşır şekilde tanımadılar, bilemediler.*

20 . *Yahudiler, Peygamberi ve ona indirilen Kur'an'ı inkâr etmek uğruna, kendi peygamberlerini ve kitaplarını inkâr etme durumuna düşmüşlerdi.*

21 . *Bu sûrenin 90. âyetinde ifade edildiği üzere, İslâm evrensel bir dindir. Dolayısıyla, Mekke civarındaki insanlar ifadesi tüm dünya insanlığını kapsar.*

22. *Tefsir kaynaklarında ifade edildiğine göre "Allah'ın indirdiğinin benzerini indireceğim" diyenler Yemame'de ortaya çıkan Müseylime ile San'a'da ortaya çıkan Esved-i Ansî adlı yalancı peygamberlerdir. Bunlar söyleyecekleri şiirleri Kur'an'la denk tutarak taraftar kazanmaya çalışıyorlardı. Ayetteki ifade, başta bu kişiler olmak üzere bunlar gibi Allah'a iftira ile kendisine peygamberlik verildiğini iddia eden herkesi kapsamına alır.*

cekleri zaman hâllerini bir görsen!

94. Andolsun, sizi ilk defa yarattığımız gibi teker teker bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de arkanızda bıraktınız. Hani hakkınızda Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanınızda görmüyoruz? Artık aranızdaki bağlar tamamen kopmuş ve (Allah'ın ortağı olduklarını) iddia ettikleriniz, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır.

95. Şüphesiz Allah, taneyi ve çekirdeği yarıp filizlendirendir. Ölüden diriyi çıkarır. Diriden de ölüyü çıkarandır. İşte budur Allah! Peki (O'ndan) nasıl çevriliyorsunuz?

96. O, karanlığı yarıp sabahı çıkarandır. Geceyi dinlenme zamanı, güneşi ve ayı da ince birer hesap ölçüsü kıldı. Bütün bunlar mutlak güç sahibinin, hakkıyla bilenin takdiridir (ölçüp biçmesidir).

97. O, sayelerinde, kara ve denizin karanlıklarında yolunuzu bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır. Bilen bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıkladık.

98. O, sizi bir tek candan yaratandır. Sizin bir karar kılma yeriniz, bir de emanet bırakılma yeriniz var. Biz anlayan bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıklamışızdır.

99. O, gökten su indirendir. İşte biz onunla her türlü bitkiyi çıkarıp onlardan yeşillik meydana getirir ve o yeşil bitkilerden, üst üste binmiş taneler, -hurma ağacının tomurcuğunda da aşağıya sarkmış salkımlar- üzüm bahçeleri, zeytin ve nar çıkarırız: (Her biri) birbirine benzer ve (her biri) birbirinden farklı.[23] Bunların meyvesine, bir meyve verdiği zaman, bir de olgunlaştığı zaman bakın. Şüphesiz bunda ina-

---

23 . *Bu ifadeyle, meyve ve sebzelerin hayatlarını sürdürme ve gelişme kanunları açısından birbirlerine benzemelerine rağmen tad, renk, koku, yapı ve görüntü olarak birbirlerinden çok farklı oldukları vurgulanmış olabileceği gibi, başka benzerlik ve farklılıklar da kastedilmiş olabilir. Âyet-i kerimede Cenab-ı Hakk'ın yaratmasındaki muazzam inceliklere bir dikkat çekme vardır.*

nan bir topluluk için (Allah'ın varlığını gösteren) ibretler vardır.

100. Bir de cinleri Allah'a birtakım ortaklar yaptılar. Oysa onları O yarattı. Bilgisizce Allah'a oğullar ve kızlar da uydurdular. O, onların niteledikleri şeylerden uzaktır, yücedir.

101. O, gökleri ve yeri örnekleri yokken yaratandır. O'nun bir eşi olmadığı hâlde, nasıl bir çocuğu olabilir? Hâlbuki her şeyi O yarattı. O, her şeyi hakkıyla bilendir.

102. İşte sizin Rabbiniz Allah. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, her şeyin yaratıcısıdır. Öyle ise O'na kulluk edin. O, her şeye vekil (her şeyi yöneten, görüp gözeten)dir.

103. Gözler O'nu idrak edemez ama O, gözleri idrak eder."[24] O, en gizli şeyleri bilendir, (her şeyden) hakkıyla haberdar olandır.

104. Rabbinizden size gerçekleri gösteren deliller[25] geldi. Artık kim gözünü açar hakkı idrak ederse kendi yararına, kim de (hakkın karşısında) körlük ederse kendi zararınadır. Ben başınızda bekçi değilim.

105. Onlar, "Sen iyi ders almışsın" desinler diye ve bir de bilen bir toplum için onu (Kur'an'ı) açıklayalım diye âyetleri değişik biçimlerde işte böylece açıklıyoruz.[26]

106. Ey Muhammed! Sen, Rabbinden sana vahyedilene uy. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah'a ortak koşanlardan yüz çevir.

---

24. Allah'ın zatına bu dünya gözüyle ulaşmak, O'nun hakikatini kavramak mümkün değildir. Ahirette ise birçok gözler O'nu görecektir. Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: Kıyâme sûresi, âyet, 23.

25. Basiret, gönül gözü demektir. Kafadaki göze basar denildiği gibi, kalp ve gönül gözüne de basiret denir. Âyetteki "gerçekleri gösteren deliller" ifadesi ile, Allah Teâlâ tarafından Resûlullah'a vahyolunan âyetler ve Allah'ın birliğine, kuvvet ve kudretine delalet eden ve yukarıda geçen âyetlerde dile getirilen ibret alınacak kâinat olayları kastedilmiştir.

26. Peygambere gönderilen vahyin karşısında hayretlere düşen müşrikler, "Sen ders almış okumuşsun, yoksa bu okuduğun Kur'an âyetleri ümmî birinin işi değil", diyorlardı.

107. Allah dileseydi ortak koşmazlardı. Biz seni onların başına bir bekçi yapmadık. Sen onlara vekil (onlardan sorumlu) da değilsin.

108. Onların, Allah'ı bırakıp tapındıklarına sövmeyin, sonra onlar da haddi aşarak, bilgisizce Allah'a söverler. Böylece her ümmete yaptıklarını süslü gösterdik. Sonra dönüşleri ancak Rablerinedir. O, yapmakta olduklarını kendilerine bildirecektir.

109. Eğer kendilerine (başka) bir mucize gelirse, mutlaka ona inanacaklarına dair Allah adını anarak en kuvvetli yeminlerini ettiler. De ki: "Mucizeler ancak Allah katındadır. O mucizeler geldiği vakit de inanmayacaklarını siz ne bileceksiniz?"

110. Biz onların kalplerini ve gözlerini ters döndürürüz de ilkin ona iman etmedikleri gibi (mucize geldikten sonra da inanmazlar) ve yine onları azgınlıkları içinde bırakırız da bocalar dururlar.

111. Biz onlara melekleri de indirseydik, kendileriyle ölüler de konuşsaydı ve her şeyi karşılarında (hakikatın şahidleri olarak) toplasaydık, Allah dilemedikçe yine de iman edecek değillerdi. Fakat onların çoğu bilmiyorlar.

112. İşte böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldarlar. Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. O hâlde, onları iftiralarıyla baş başa bırak.

113. Bir de (şeytanlar), ahirete inanmayanların gönülleri bu yaldızlı sözlere meyletsin, onlardan hoşlansınlar ve işleyecekleri günahları işlesinler diye (bu fısıldamayı yaparlar).

114. "Size Kitab'ı (Kur'an'ı) hak olarak indiren O iken ben Allah'tan başka bir hakem mi arayacağım?" (de). Kendilerine kitap verdiklerimiz de onun, Rabbin katından hak olarak indirilmiş olduğunu bilirler. O hâlde, sakın şüpheciler-

den olma.[27]

115. Rabbinin kelimesi (Kur'an) doğruluk ve adalet bakımından tamdır. Onun kelimelerini değiştirebilecek yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

116. Eğer yeryüzündekilerin çoğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırırlar. Onlar ancak zanna uyuyorlar ve onlar sadece yalan uyduruyorlar.

117. Şüphesiz senin Rabbin, yolundan sapanı çok iyi bilir ve yine O, doğru yolu bulanları en iyi bilendir.

118. Artık, âyetlerine inanan kimseler iseniz üzerine Allah'ın ismi anılarak kesilmiş hayvanlardan yiyin.

119. Allah, yemek zorunda kaldıklarınız dışında size neleri haram kıldığını tek tek açıklamışken, üzerine adının anıldığı hayvanları yememenizin sebebi nedir.[28] Gerçekten birçokları nefislerinin arzularına uyarak bilmeden (halkı) saptırıyorlar. Şüphesiz senin Rabbin, haddi aşanları çok iyi bilir.

120. Günahın açığını da bırakın, gizlisini de. Çünkü günah kazananlar yaptıkları karşılığında cezalandırılacaklardır.

121. Üzerine Allah adı anılmayan (hayvan)lardan yemeyin. Çünkü bu şekilde davranış fasıklıktır. Bir de şeytanlar kendi dostlarına sizinle mücadele etmeleri için mutlaka fısıldarlar. Onlara boyun eğerseniz şüphesiz siz de Allah'a ortak koşmuş olursunuz.[29]

122. Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine, insanlar arasında yürüyeceği bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, hiç, karanlıklar

---

27. *Kureyş müşrikleri peygamberimize, "Aramızda yahudi veya hıristiyan âlimlerinden bir hakem seçelim. Senin getirdiğin din hakkında onların kitaplarında bulunanı bize haber versinler" demeleri üzerine bu âyetle onlara cevap verilmiştir.*

28. *Yenmesi haram kılınan şeyler için bakınız: Bakara sûresi, âyet, 173; Maide sûresi, âyet, 3; En'âm sûresi, âyet, 145; Nahl sûresi, âyet, 114-115.*

29. *Müşrikler ölmüş hayvan eti yerler ve aralarında, "Bakın, Muhammed ve ashabı kendi elleriyle kestikleri hayvanların etini yerler de Allah'ın öldürdüğü haramdır, derler" diye dedikodu yaparlardı. Âyet, müşriklerin durumuna düşmemeleri konusunda mü'minleri uyarmaktadır.*

içinde kalmış, bir türlü ondan çıkamamış kimsenin durumu gibi olur mu? İşte kâfirlere, işlemekte oldukları çirkinlikler böyle süslü gösterilmiştir.[30]

123. İşte böyle, her memlekette günahkârları oranın ileri gelenleri kıldık ki oralarda hilekârlık etsinler. Hâlbuki onlar hilekârlığı ancak kendilerine yaparlar. Ama farkında olmuyorlar.

124. Onlara bir âyet geldiği zaman, "Allah elçilerine verilenin bir benzeri bize de verilinceye kadar asla inanmayacağız" derler. Allah, elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir. Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve yapmakta oldukları hilekârlık sebebiyle çetin bir azap erişecektir.

125. Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse, onun göğsünü İslâm'a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü göğe çıkıyormuşçasına daraltır, sıkar.[31] Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı) işte böyle verir.

126. Bu, Rabbinin dosdoğru yoludur. Şüphesiz düşünüp öğüt alacak bir toplum için âyetleri ayrı ayrı açıkladık.

127. Rableri katında selâm yurdu (cennet) onlarındır. Allah, yapmakta oldukları şeylerden dolayı onların dostudur.

128. Onların hepsini bir araya toplayacağı gün şöyle diyecektir: "Ey cin topluluğu! İnsanlardan pek çoğunu saptırıp aranıza kattınız." Onların insanlardan olan dostları, "Ey Rabbimiz! Bizler birbirimizden yararlandık ve bize belirlediğin süremizin sonuna ulaştık" diyecekler. Allah da diyecek ki: "Allah'ın diledikleri (affettikleri) hariç, içinde ebedî kalmak

30. Ayette inkârcılar ölüye, iman edenler diriye benzetilmektedir. Buna göre iman etmek ölümden hayata geçiş yani dirilmedir.

31. Ayette, inanmayanların yaşadıkları psikolojik hâl sebebi ile yüreklerinde meydana gelen sıkıntı ve daralma, atmosferde yükselen kişinin yaşayacağı fiziki sıkıntıya benzetilmiştir. Artık ilmen biliniyor ki, atmosferin üst tabakalarına çıkıldığı oranda basınç düşer ve nefes almak gittikçe zorlaşır. Böyle bir tabiat kanununun henüz bilinmediği bir dönemde Kur'an'ın bu yönde bir işarette bulunması, onun Allah kelamı olduğunun göstergelerinden biridir.

üzere duracağınız yer ateştir." Ey Muhammed! Şüphesiz senin Rabbin hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

129. İşte biz, kazanmakta oldukları günahlar sebebiyle zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmına böyle musallat ederiz.

130. (O gün Allah, şöyle diyecektir:) "Ey cin ve insan topluluğu! İçinizden size âyetlerimi anlatan ve bu gününüzün gelip çatacağı hakkında sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" Onlar şöyle diyecekler: "Biz kendi aleyhimize şahitlik ederiz." Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler.

131. Bu (peygamberlerin gönderilmesi), Allah'ın, halkları habersizken ülkeleri haksız yere helâk etmeyeceği içindir.

132. Herkesin amellerine göre dereceleri vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir.

133. Rabbin her bakımdan sınırsız zengindir, rahmet sahibidir. Sizi başka bir kavmin soyundan getirdiği gibi, dilerse sizi giderir (yok eder) ve sizden sonra da yerinize dilediğini getirir.

134. Şüphesiz size va'dedilen şeyler mutlaka gelecektir.[32] Siz bunun önüne geçemezsiniz.

135. De ki: "Ey kavmim! Elinizden geleni yapın. Ben de (görevimi) yapacağım. Ama dünya yurdunun sonucunun kimin olacağını yakında öğreneceksiniz. Şüphesiz, zalimler kurtuluşa eremezler.

136. Allah'ın yarattığı ekinlerden ve hayvanlardan O'na bir pay ayırdılar ve akıllarınca, "Şu, Allah için, şu da bizim ortaklarımız (putlarımız) için" dediler. Ortakları için olan Allah'ınkine eklenmiyor. Allah için olan ise ortaklarınkine ekleniyor.. Ne kötü hükmediyorlar![33]

---

32 . *Âyetteki "va'dedilen şeyler" ile, öldükten sonra dirilme, hesap, cennet, cehennem, iyilere iyi derece, kötülere kötü derece verileceği gibi gerçekler kastediliyor.*

33 . *Bu âyet, Cahiliye Araplarının yanlış ve saçma âdetlerinden birini anlatıyor: Hurma, arpa, buğday gibi ziraat ürünleriyle, koyun, keçi, deve, sığırdan Allah için bir pay ayı-*

137. Yine bunun gibi, Allah'a ortak koşanların çoğuna, koştukları ortaklar, çocuklarını öldürmelerini güzel gösterdi ki; onları helâke sürüklesinler ve dinlerini karıştırıp onları yanıltsınlar. Eğer Rabbin dileseydi, bunu yapamazlardı. Artık sen onları uydurdukları ile baş başa bırak.

138. Bir de (asılsız iddialarda bulunarak) dediler ki: "Bunlar yasaklanmış hayvanlar ve ekinlerdir. Onları bizim dilediklerimizden başkası yiyemez. (Şunlar da) sırtları (binilmesi ve yük yüklemesi) haram edilmiş hayvanlardır." Bir kısım hayvanları da keserken üzerlerine Allah'ın adını anmazlar. (Bütün bunları) Allah'a iftira ederek yaparlar. Bu iftiraları sebebiyle Allah onları cezalandıracaktır.

139. Bir de dediler ki: "Şu hayvanların karınlarındaki yavrular (canlı olursa) sırf erkeklerimize aittir. Karılarımıza ise haramdır." Eğer ölü olursa, o vakit onda hepsi ortaktırlar. Allah, onların bu tür nitelemelerinin cezasını verecektir.[34] Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.

140. Beyinsizlikleri yüzünden bilgisizce çocuklarını öldürenler, Allah'ın kendilerine verdiği rızkı -Allah'a iftira ederek- haram sayanlar, mutlaka ziyan etmişlerdir. Gerçekten onlar sapmışlardır. Doğru yolu bulmuş da değillerdir.

141. O, çardaklı-çardaksız olarak bahçeleri, ürünleri, çeşit çeşit hurmalıkları ve ekinleri, zeytini ve narı (her biri) birbirine

---

rırlar, misafirlere, fakirlere harcarlar; kendileri bundan yemezlerdi. Bir pay da putlarına ayırır, onu istedikleri gibi putların hizmetlerine harcarlardı. Ayrıca Allah için ayırdıklarından artakalanı putlara ait fona aktarırlar, "Allah zengindir, fazlasına ihtiyacı yok. Putlar ise fakirdir", diye bir de kılıf uydururlardı. Âyette bu akılsızca uygulama kınanıyor.

34 . *Arap müşriklerinin batıl inançları çoktu. Bunlardan biri de bir familyadan olan hayvanların bazen erkek bazen dişilerinin eti haram veya helâl sayılır, birtakım isimler altında uydurma helâl haram listeleri yapılırdı. Hâlbuki bu hayvanların deve, sığır, koyun, keçi, erkek, dişi olmaları ya da doğmuş bulunup bulunmamaları, etlerinin haram olmalarının sebebi ve illeti olamazdı. Âyet, bu mantıksızlığı açıklıyor. (Ayrıca bakınız: Mâide sûresi, âyet,103.)*

benzer ve (her biri) birbirinden farklı biçimde yaratandır.[35] Bunlar meyve verince meyvelerinden yiyin. Hasat günü de hakkını (öşürünü)[36] verin, fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez.

142. Yine O, hayvanlardan da irili ufaklı var edendir.[37] Allah'ın size rızık olarak verdiğinden yiyin de şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır.

143. O, (hayvanlardan) sekiz eşi de yaratandır: (Erkek ve dişi olarak) koyundan iki, keçiden de iki. Ey Muhammed! De ki: "Allah iki erkeği mi haram kıldı, yoksa iki dişiyi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavru)ları mı? Eğer doğru söyleyenler iseniz bana bilerek haber verin."

144. Yine (erkek ve dişi olarak) deveden iki, sığırdan da iki. De ki: "İki erkeği mi haram kıldı, iki dişiyi mi? Yoksa iki dişinin rahimlerinde bulunan (yavru)ları mı? Yoksa Allah size bunları haram ettiğinde, orada hazır mı idiniz!?" İnsanları bilgisizce saptırmak için Allah'a karşı yalan uyduran kimseden daha zalim kimdir? Şüphesiz Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.[38]

145. De ki: "Bana vahyolunan Kur'an'da bir kimsenin yiyecekleri arasında leş, akıtılmış kan, domuz eti -ki o şüphesiz necistirya da Allah'tan başkası adına kesilmiş bir (murdar) hayvandan başka, haram kılınmış bir şey bulamıyorum. Fakat istismar etmeksizin ve zaruret ölçüsünü aşmaksızın kim bunlardan yeme zorunda kalırsa yiyebilir." Şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok merhametlidir.[39]

146. Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır

35. *Bakınız: En'âm Sûresi, âyet, 99 ve ilgili dipnot.*
36. *Öşür, "onda bir" demektir. Toprak ürünlerinde bu oranda verilen zekâtın özel adıdır.*
37. *Âyetin bu kısmı, "O, hayvanlardan yük taşıyanları ve tüylerinden döşek yapılanları yaratandır" şeklinde de tercüme edilebilir.*
38. *Konu ile ilgili olarak 139. âyetin dipnotuna bakınız.*
39. *Darda kalan kimsenin, haram kılınan yiyeceklerden yiyebileceği ile ilgili olarak ayrıca, bu sûrenin 119. ve Bakara sûresi, 173. âyetlerine bakınız.*

ve koyunların ise, sırtlarında veya bağırsaklarında bulunanlar, ya da kemiklerine karışanlar dışındaki içyağlarını (yine) onlara haram kıldık. İşte böyle, azgınlıkları sebebiyle onları cezalandırdık.[40] Biz elbette doğru söyleyenleriz.

147. Eğer seni yalanlarlarsa, de ki: "Rabbiniz geniş rahmet sahibidir. (Bununla beraber) suçlu bir toplumdan O'nun azabı geri çevrilmez."

148. Allah'a ortak koşanlar diyecekler ki: "Eğer Allah dileseydi, biz de ortak koşmazdık, babalarımız da. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık." Onlardan öncekiler de (peygamberlerini) böyle yalanlamışlardı da sonunda azabımızı tatmışlardı. De ki: "Sizin (iddialarınızı ispat edecek) bir bilginiz var mı ki onu bize gösteresiniz? Siz ancak kuruntuya uyuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz."

149. De ki: "En üstün delil yalnızca Allah'ındır. O, dileseydi elbette sizin hepinizi doğru yola iletirdi."[41]

150. De ki: "Haydi, Allah şunu haram kıldı" diye tanıklık yapa-

40 . *Konu ile ilgili olarak bakınız: Nisâ sûresi, âyet,160. Aslında bunlar haram şeyler değildi. Yahudiler bir zamanlar bıldırcın eti ve kudret helvasıyla beslenmişlerdi. Sonra saldırganlık, zulüm, hakka karşı başkaldırma, peygamberleri öldürme, faiz alma, insanları öldürmeyi helâl sayma gibi ölçüsüz davranışları sebebiyle birçok temiz rızıklardan mahrum edilmişlerdi. Sığır ve koyun gibi bazı hayvanların yalnızca iç yağlarının kendilerine haram kılındığı ve bu hayvanların onlara haram kılınan tırnaklı hayvanlar kapsamına girmediği âyetin metninden anlaşılmaktadır.*

41 . *Bu âyetten Allah'ın; insanların doğru yola ermelerini dilemediği anlamı çıkarılamaz. Burada vurgulanmak istenen nokta, insanların hür iradesine Allah'ın müdahale etmediğidir. İnsanlar doğru, ya da eğri yolu kendi hür iradeleriyle seçerler. Allah da bu tercihlerin aksine bir irade ortaya koymaz. Zira böyle bir şey insan iradesine baskı olurdu ki, bu taktirde insanların sorumlu olmaması gerekirdi. Buna göre Allah'ın, insanları kendi tercihlerine ters düşecek şekilde zorunlu olarak doğru yola getirmek istememiş olması, aslında onların iradelerini bu yönde kullanmadıklarının bir ifadesidir. Kısaca âyet şöyle anlaşılmalıdır: "Siz istemeseniz de Allah sizi doğru yola iletebilirdi. Ama bu sizin hür iradenizi yok saymak olurdu. Bu sebeple Allah sizin tercihinize ters düşecek şekilde doğru yola girmenizi istemedi ki iradenize baskı yapmış olmasın."*

cak şahitlerinizi getirin. Onlar şahitlik etseler de sen onlarla beraber şahitlik etme. Âyetlerimizi yalanlayanların ve ahirete inanmayanların arzularına uyma. Onlar Rablerine, başka şeyleri denk tutuyorlar.

151. (Ey Muhammed!) De ki: "Gelin, Rabbinizin size haram kıldığı şeyleri okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anaya babaya iyi davranın. Fakirlik endişesiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de onları da biz rızıklandırırız. (Zina ve benzeri) çirkinliklere, bunların açığına da gizlisine de yaklaşmayın.[42] Meşrû bir hak karşılığı olmadıkça, Allah'ın haram (dokunulmaz) kıldığı canı öldürmeyin.[43] İşte size Allah bunu emretti ki aklınızı kullanasınız."

152. Rüşdüne erişinceye kadar yetimin malına ancak en güzel şekilde yaklaşın.[44] Ölçüyü ve tartıyı adaletle tam yapın. Biz herkesi ancak gücünün yettiği kadarıyla sorumlu tutarız.[45] (Birisi hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa âdil olun. Allah'a verdiğiniz sözü tutun. İşte bunları Allah size öğüt alasınız diye emretti.

153. İşte bu, benim dosdoğru yolum. Artık ona uyun. Başka yollara uymayın. Yoksa o yollar sizi parça parça edip O'nun yolundan ayırır. İşte size bunları Allah sakınasınız diye emretti.

154. Sonra iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanlara nimeti tamamlamak, her şeyi açıklamak, hidayet ve rahmete erdirmek için Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik ki, Rablerinin huzuruna varacaklarına iman etsinler.

155. Bu (Kur'an) da bizim indirdiğimiz bereket kaynağı bir kitaptır. Artık ona uyun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki

---

42 . *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: İsra sûresi, âyet, 32.*

43 . *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: İsra sûresi, âyet, 33.*

44 . *Yetimin malına en güzel bir şekilde yaklaşmak, onun malının çoğalmasını sağlayacak yolları araştırmak demektir.*

45 . *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: Bakara sûresi, âyet, 286.*

size merhamet edilsin.

156, 157. "Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa (yahudilere ve hıristiyanlara) indirildi. Biz onların okumalarından habersiz idik" demeyesiniz, yahut, "Eğer bize kitap indirilseydi, biz onlardan daha çok doğru yolda olurduk" demeyesiniz, diye bu Kur'an'ı indirdik. İşte size Rabbinizden açıkça bir delil, bir hidayet ve bir rahmet geldi. Artık Allah'ın âyetlerini yalanlayan ve (insanları) onlardan çeviren kimseden daha zalim kimdir!? İnsanları âyetlerimizden alıkoymaya kalkışanları, yapmakta oldukları engellemeden dolayı azabın en kötüsü ile cezalandıracağız.

158. (Ey Muhammed!) Onlar (iman etmek için) ancak kendilerine meleklerin gelmesini veya Rabbinin gelmesini[46] ya da Rabbinin bazı âyetlerinin gelmesini mi gözlüyorlar? Rabbinin âyetlerinden bazısı geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış olan bir kimseye (o günkü) imanı fayda vermez.[47] De ki: "Siz bekleyin. Şüphesiz biz de bekliyoruz."

159. Şu dinlerini parça parça edenler ve kendileri de grup grup ayrılmış olanlar var ya, (senin) onlarla hiçbir ilişiğin yoktur. Onların işi ancak Allah'a kalmıştır. Sonra (O), yapmakta olduklarını kendilerine haber verecektir.

160. Kim bir iyilik yaparsa, ona on katı vardır. Kim de bir kötülük yaparsa, o da sadece o kötülüğün misliyle cezalandırılır ve onlara zulmedilmez.

161. De ki: "Şüphesiz Rabbim beni doğru bir yola, dosdoğru bir dine, Hakk'a yönelen İbrahim'in dinine iletti. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi."

162. (Ey Muhammed!) De ki: "Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir."

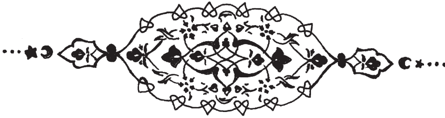
46. *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: Furkân sûresi, âyet, 7,8,21.*

47. *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: Mü'min sûresi, âyet, 84,85.*

163. "O'nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Ben müslümanların ilkiyim."

164. De ki: "Her şeyin Rabbi O iken ben başka bir Rab mı arayayım? Herkes günahı yalnız kendi aleyhine kazanır. Hiçbir günahkâr başka bir günahkârın günah yükünü yüklenmez.[48] Sonra dönüşünüz ancak Rabbinizedir. O size, ihtilaf etmekte olduğunuz şeyleri haber verecektir.

165. O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi sınamak için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır. Şüphesiz Rabbin, cezası çabuk olandır. Şüphe yok ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

48 . *Konu ile ilgili olarak ayrıca bakınız: İsrâ sûresi, âyet,15; Fatır sûresi, âyet, 18; Zümer sûresi, âyet, 7; Necm sûresi, âyet, 38.*